

MØDRENE TIL BØR

Børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, har indlysende brug for psykologhjælp. Men hele familien kan være i knæ. På Thora Center har man det sidste år haft et tilbud til kriseramte mødre.

■ Forældre til børn udsat for seksuelle overgreb står over for næsten umenneskelige udfordringer. De forventes ikke blot at kunne håndtere barnets svære krisereaktion, men også at kunne forvalte de psykiske følgevirkninger, der rammer dem selv og resten af familien efter opdagelsen af seksuelt misbrug.

Det er normal procedure at tilbyde det misbrugte barn psykologbistand som støtte til bearbejdelse af de overgreb, der truer med at hæmme dets udvikling og trivsel. Derimod er det langt fra typisk, at barnets forældre kan få hjælp til at håndtere deres egen reaktion og bearbejde den belastning, det seksuelle overgreb – især i tilfælde af incest – har på familien. Dette på trods af at en sådan støtte er afgørende for, at familien igen kan komme til at fungere både på individ- og systemplan (Hernandez 2009).

Hvilke vanskeligheder, følelser og frustrationer er det, der rammer familien, når børn udsættes for seksuelt misbrug? Hvad gør man, når familien splittes, hverdagen falder fra hinanden og ens tillid til andre rystes i sin grundvold? På Thora Center – center for seksuelt misbrugte o.a. i Danmark – har vi arbejdet med specielt mødre til disse børn og vil gerne dele vores erfaringer med kolleger for at gøre det klart, hvor betydningsfuld hjælpen er.

Oprettelse af støttegruppe

Forældrene er naturligt nok dybt mærkede af det seksuelle misbrug, deres barn har været udsat for. De beretter om stigmatisering fra omverdenen, hvad der fører til ufrivillig isolation. Følelser af frustration og vrede, rettet både mod krænkeren, omverdenen og til tider barnet selv, beskrives som

uhåndterbare og overvældende. Barnets ændrede adfærd – der kan være præget af en pseudomodens seksualiserende eller selvdestruktiv adfærd, angst- og depressionstilstande samt regressive og psykosomatiske lidelser – skaber forvirring og sorg, og forældrene udtrykker, at de ikke længere ved, hvordan de skal værne om barnet, rumme dets reaktioner og forholde sig til de følgevirkninger, der gennemsyrrer hele deres hverdag. I tilfælde af incestuøse overgreb beskrives et ubegribeligt svigt og en følelse af at have fået fjernet hele sit eksistensgrundlag.

Derfor oprettede Thora Center i 2009 et støttegruppetilbud, Kænguru Gruppen, for mødre til seksuelt misbrugte børn. De behov, der afspejledes i kvindernes fortællinger – at de ønskede hjælp til at håndtere og modarbejde isolation, magtesløshed og frustration – var samstemmende med teoretisk viden om brugbarheden af gruppetilbud til bearbejdning af traumereaktioner. Da grupper kan være fora for social støtte, psykoedukation samt identificering og spejling mellem ligesindede, er de optimale som såkaldte healende matricer for den traumatiserede (Klein & Schermer 2000).

Falder man uden for omverdenens gængse normalitetsbegrænsninger, kan det være befriende at begå sig i et forum, hvor seksuelle overgreb er en del af alles hverdag og forhistorie, og hvor der kan sættes ord på handlinger og følelser uden frygt for fordømmelse eller manglende forståelse.

Kænguru Gruppen blev normeret til seks personer, som samledes hver 14. dag. Gruppen er stadig aktiv. Vi besluttede, at personale specialiseret i den seksuelle overgrebsproblematik skulle lede hvert møde for at sikre, at alle deltagere blev mødt med åbenhed og forståelse, og at samtalerne centreredes omkring et aftalt emne.

Arbejdet med gruppen

Det grundlæggende omdrejningspunkt i mødrenes fortællinger var følelsen af tab, der blev beskrevet som altomsluttende og med vidtrækkende konsekvenser. Tabet af kernefamilien var et gennemgående tema for mødre i de incestramte familier. Ved afsløring af misbruget oplever disse kvinder at miste deres partner, hvilket ikke bare splitter familien ad, men også fører til en ændret økonomisk situation, der kan tvinge dem væk fra fx bolig, job og netværk. Til tider har kvinderne endda oplevet at blive mødt med vantro og anklager om at være psykisk ustabile og have opfundet historien om det seksuelle misbrug. I visse tilfælde har kvinderne mistet kontakten til forældre og søskende, der har i mistro har valgt, at forbindelsen til dem skal ophøre.

Det svære tab af det livfulde barn fylder ligeledes meget hos mødre, der føler, at overgrebene har forvandlet deres børns personlighed fuldstændigt, og at de ikke længere kan finde det glade barn, de engang kendte. Forsøger mødre at genopbygge deres liv, melder tabene sig igen. Oplevelsen af svigt har sat sig så dybt i kvinderne, at de har mistet tilliden til mænd. På berøringsfladen mellem alt det opstår tabet af eksistensudfoldelse, idet muligheden for et liv med mand, >

BNENE

- > velfungerende børn og socialt netværk synes at være forsvundet.

Hovedfokus i Kænguru Gruppen har været at få sat ord på og bearbejdet alle de tab i et forstående forum af ligesindede. Kvinderne har haft en række temaer oppe at vende for at få diskuteret dels de følelser, der har været aktuelle, dels hvordan de hver især har håndteret den store opgave, det er at holde sammen på sig selv, sit liv og sin familie:

Magtesløshed

En mor beretter om sin niårige datter, der har betroet en pædagog i SFO'en, at hun har haft seksuel kontakt til sin far. Forvaltning og politi bliver underrettet, kommunen bliver orienteret, men på trods af det får hverken mor eller datter tilbudt hjælp. Forvaltningen iværksætter både en § 50-undersøgelse og en børnesagkyndig-undersøgelse, der begge trækker ud. Halvandet år efter er undersøgelserne stadig i gang og mor og datter har endnu ikke modtaget den hjælp, de så akut har brug for.

Den magtesløshed, mødrene fortæller om, udspringer især af en vedvarende kontakt til myndighederne, der beskrives som præget af vantro og mistillid. Ikke at føle sig troet på er

en kilde til voldsom frustration, hvad der især er tilfældet, hvis faderen angives som krænker, men ikke har modtaget dom. Der fortælles om et system og en lovgivning, der prioriterer faderens ret til samvær over barnets ret til at nægte samvær – og det på trods af en stærk mistanke om seksuelt misbrug samt modvilje og gentagne fortællinger om det hændte fra barnets side.

En række af mødrene har været nødt til at udlevere deres børn til samvær med en far, som mistænkes for at udøve seksuelle overgreb mod barnet. Det tærer på mødrenes selvpfattelse ikke at kunne beskytte deres børn mod yderligere overgreb, og troen på egen evne til at skabe tryghed og sikkerhed for deres barn svækkes. Udleveringen til faderen kan være et yderligere svigt for barnet og have til følge, at det retter sin følelse af vrede, mistillid og forladthed mod moderen ved genforening. Kvinderne beskriver, at især disse situationer frembringer en tvivl på deres værd som mor.

Mistet tro på egen forældreevne

En mor fortæller i gruppen, at hendes otteårige datter ikke bare har grædt, men skreget hele dagen. Kvinden prøver at trøste, men pigen bliver ved med at skrike hjerteskrærende.

FAKTA ■ Arbejdet med seksuelle overgreb

Thora Center arbejder med problematikken seksuelle overgreb og andre former for omsorgssvigt og tilbyder hjælp til enhver, der er direkte eller indirekte berørt af seksuelle overgreb: Personer, der er eller har været udsat for seksuelle overgreb. Personer, der begår eller har begået seksuelle overgreb. Pårørende til personer, der er berørt af en seksuel overgrebsproblematik.

Eksemplerne i artiklen er fra Kænguru Gruppen og videregives anonymt efter samtykke fra deltagerne.

Da det bliver aften, er moderen så påvirket af situationen, at hun overdrager barnet til de sociale myndigheder i en kortere periode. Hun har ikke overskuddet længere.

I kølvandet på mødrenes manglende følelse af værd kommer tvivlen på egen evne til at mestre opdragelsen og omsorgen for deres børn. Børnenes krisereaktion kan være så voldsom og adfærdsændringerne så store, at mødre bliver utrygge og usikre i samværet med børnene. Det kan betvivles, om bestemte reaktioner hos barnet er en følgevirkning af overgrebet eller et normalt udtryk for barnets udvikling. Har barnet behov for særlige hensyn, eller skal det udsættes for samme krav som andre børn?

Mest indvirkningsfuld er usikkerheden omkring den omsorgsmæssige kontakt til barnet. Kan man godt kramme og kysse sit barn uden at minde det om overgrebene?

Mødrene beretter om, at visse handlinger og reaktioner fra deres side har fået børnene til at føle sig afvist, hvilket igen har forstærket den manglende tro på deres egen forældreevne.

Skyld og skam

Hvad skal man gøre, hvis man som mor bliver fyldt med negative følelser, når man kigger på sit barn? Hvis skyldfølelsen hele tiden ligger i baghovedet, fordi man ikke kan kontrollere sin frustration over den slående familielighed mellem barnet og krænkeren?

Tæt forbundet med kvindernes oplevelse af ikke at slå til som mor er deres følelse af skyld. Visse mødre fortæller om ikke at have troet på deres børns fortællinger om overgreb og ikke at have opdaget deres krisereaktioner i tide, hvilket giver dem massiv skyldfølelse. Dilemmaet mellem at gøre sig skyldig i henhold til loven (og nægte faderen samvær) eller at gøre sig skyldig i ikke at tage vare på deres børn (og udlevere barnet) beskrives som årsag til en uundgåelig følelse af skyld og dårlig samvittighed.

Følelsen af skam har ikke været eksplicit diskuteret i gruppen. Gruppeteiderne har dog haft indtrykket af, at skamfølelser var mere aktuelle hos deltagerne, end der blev givet ud-

>

- > tryk for. Mødrene har fortalt om, hvilke vanskeligheder det har forvoldt dem at have elsket og levet i parforhold med en mand, som samtidig har begået overgreb mod deres børn. Af frygt for stigmatisering har de været utrygge ved at dele deres tanker og følelser om situationen med familie og venner. Resultatet har været, at mange af mødrene har gået rundt med en stor hemmelighed – og derigennem en frygt for at blive afsløret som dårlige mennesker med et medansvar for det seksuelle misbrug.

Isolation og stigmatisering

Frygten for stigmatisering har fået en del af mødrene til at trække sig fra tidligere sociale fællesskaber. De beretter om, hvor svært det kan være at interessere sig for de dagligdags-ting, som venner og kolleger taler om, når de seksuelle overgreb fylder så meget i deres liv. Den oplevede trussel om stigmatisering og manglende lyst og mulighed for at dele tanker og følelser om overgrebene fører til social isolation for de fleste af gruppens mødre.

Tillidsbrud

Efter opdagelsen af det seksuelle misbrug føler mange i gruppen, at de har mistet evnen til at nære tillid til andre. Især i nye kærlighedsrelationer bliver mistilliden vakt, idet mødrene føler, at de ikke kan stole på deres nye partnere. Splittelsen mellem ikke at nære tillid til mænd, men samtidig at ønske sig et nyt parforhold, er meget aktuel for kvinderne.

Meningsløshed

En mor fortæller, at faderen til hendes voksne børn aldrig er blevet konfronteret med overgrebene. Hun kan ikke finde mening med at have familiebillederne af ham hængende på væggen mere, men kan hun forsvare at tage dem ned? Hvad skal hun fortælle ham, venner og familie, hvis de spørger, hvorfor billederne er væk?

På et eksistentielt plan beskriver disse kvinder, at de har mistet den mening med livet, som de før fandt i deres hverdag. Tiden, hvor overgrebene stod på, kommer pludselig til at afspejle en periode fuld af svigt, mistillid og negativitet, hvilket kan være svært for mødrene at acceptere og integrere. Der opstår en intern splittelse hos mange af gruppens kvinder, hvis overgrebsmanden er et nært medlem af familien – kan man tillade sig også at mindes de gode stunder med denne person? Vanskeligheden ved at få omstruktureret mødrenes livshistorie således, at der er plads til de seksuelle overgreb på barnet, kan være så store, at kvinderne sidder tilbage med en fornemmelse af ikke at have en fortid, og at deres nu-

tid og fremtid er meningsløs og uden muligheder for en positiv udvikling.

Efter evalueringen

Igennem den krisebearbejdning, som Kænguru Gruppen har dannet rammen om, har visse af kvinderne tilegnet sig viljen og evnen til at redefinere deres liv. De har formået at integrere det seksuelle misbrug både i deres egen og barnets livshistorie. Hermed har de bedre kunne erkende forekomsten af de seksuelle overgreb og herigennem leve med følgevirkningerne.

Ved forløbets afslutning giver en række af deltagerne udtryk for, at arbejdet har gjort dem psykisk stærkere og klo- gere på sig selv, og at støtteforløbet har gjort det lettere at håndtere dagligdagen. De udtrykker, at ikke mindst deres egne, men også børnenes krisereaktioner er mindsket.

Efter evalueringen af forløbene med Kænguru Gruppen står vi på Thora Center tilbage med en række kvalitative data, der viser, at støtteforløbet har haft en markant indvirkning på mødrenes psykiske velbefindende og evnen til at møde deres kriseramte børn på en hensigtsmæssig måde. I forlængelse af det er vi dog klar over, at det er svært at isolere den effekt, som Kænguru Gruppen har haft på mødrenes og deres børns bedring, idet flere ydre faktorer ligeledes kan have haft en indvirkning.

Med udgangspunkt i vores erfaringer ligger det os på sinde, at forældre i lignende situationer får den hjælp, de så akut har behov for, idet det er afgørende for succesen af det barnets behandlingsforløb. Vi kan derfor kun anbefale, at behandlere i kontakt med den seksuelle overgrebsproblematik benytter sig af denne form for gruppebaserede tiltag i deres arbejde.

Louise Bejerholm Christensen, BA.psych., psykologpraktikant

Bodil Dichow, cand.psych., daglig leder

Lone Holm Feddersen, cand.mag., psykoterapeut

Alle ansat på Thora Center

HENVISNINGER ■

Hernandez, A., Ruble, C., Rockmore, L., McKay, M., Messam, T., Harris, M. & Hope, S. (2009): In integrated approach to treating non-offending parents affected by sexual abuse. In *Social work in mental health*. Vol. 7 (6).

Klein, R.H. & Schermer, V.L. (2000): *Group Psychotherapy for Psychological Trauma*. New York: Guilford Press.